

برنسخہ سی ۱ غروشدہ در .

برنسخہ سی ۱ غروشدہ در .

مجموعہ فیضیاتی

استانبول ایچون آتوہ یازماز . بوتاز ایچی داخل اولدینی
حاندہ خارج ایچون بر سنہ لک آتوہ بدلی — پوستہ
اجرئیلہ برابر — یازم عثمانی لبراسیدر .

مرکزی ابو السعود جادہ سندہ ۱۸ نومرولو دکاندہر .
کوندربیلجک اوراق معل نامنہ اورایہ کوندربیلدر .
پوستہ اجرئی ویرنامش مکاتیب قبول اولماز .

فی ۱۴ شعبان سنہ ۱۳۰۵

(معارف نظارتک رخصتیلہ ہفتہ بدہ نشر اولتور)

فی ۱۳ نیسان سنہ ۱۳۰۳

مکتب سلطانی درسلرندن :

— ۱۵ —

کلامہ عارض اولہ بیلہ جک هجرتلک الک فاسی علی الاطلاق
تعقیددر ، چونکہ کلامدن مقصود اصلی معنی اولسنہ نظرأ الک
بیانی سوز معناسی بیک بلا ایلہ آکلاشیلان ویا بردلو آکلا
شلیان سوزدر .

— استطراد —

لسان کالندن :

(نورس اوقونور بلامیدر هج)

(شاعرلک آشنامیدر هج)

مبالغہ مزفانہ سنک صدورینہ باعث مستقل اولان شاعر مشهور
— کہ ضیا پاشا طرفندن بالانتخاب خراباہ درج اولنان بر
قصیدہ سندہ :

(شعرم اولدقہ روان مرآت جوی مدحکہ)

(چشمة خضرہ آقار کویا زلاک صورتی)

کبی صورتی معاسز برخی بیت کوریلور — وقیلہ سویلدیکی
برغرلہ :

(رخساریکہ دوشدک مژدہ عکسی صانیدرم)

(طوطشار اوقہ شیشہ خورشیدی بریلر)

دیش امش .

شمرادن ایکی ذات بویته دائر پینارندہ مباحثہ ایشلر .
بری «معاسزدر» دیش . دیگرى معنالی اولدینئی ادعا ایش .
دعوائی فصل ایشدرمک ایچون ناظمہ مراجعت ایشلر .
بونلردن برنجیسی بیتدن برمنئی چیقارہ ماقده اولدینئی سونلی
اوزرینہ «ذاتآ آدہ معنی آرتماز . آرانسہدہ بولماز . فصلسہ
اولہ طوغدی . آغفہ قیہدم . وارسون بویلسی دہ بولتورسون
دبدم .» جوانی آلسیلہ ناظمک افادہ سنی حیرتہ دیکلہ مکده اولان
رفیقئی کوستردک دیشک کہ : «اقدام ، بزم آرقداش ہم آردی ،
همدہ بولدی !»

(حاضر اول بزم مکافاتہ ایا مست غرور)

(رخنہ سنک سیہ پنبہ میناندرد)

بیت مشهورینکدہ معناسی «سامی» یہ سورلسہ بو بولده بر
جواب ورمکک مجبور اولوردی ظن اولتور .

(انتہی)

متکلمده فصاحت — کلام فصیح ایلہ افادہ مرام ایتمک ملکہ .
سنی حائر بولنسیلہ تحقق ایدر .

بورادکی «ملکہ» تعبیردن آکلاشیلان «رسوخ» ایلہ متصف
اولیان متکلمہ — بعضاً فصاحتک تکلم ایدہ بیاسہدہ — فنا «فصح»
اطلاق اولتماز .

بوملکئی هرکس قابلیت مخصوصہ سنہ کورہ کسب ایدہ .
جکندن ایکی متکلم پیندہ فرق اولق طبیعیدر .

ایکی کلہ پیندہ فصاحتہ تفاوت بولنسیلہ جکی بالادہ کورلش
ایدی . بوتفاوت کلامدہ — بک متنوع اولرق — دہا آجیق
مشاهدہ اولتور .

سید شریفک :

درکلام خالق بی چون کہ وحی منزلست

کی بود (تبت پدا) مانند (یا ارض اباہی)

بیت مشهوری مدعمازک صدقہ کال فصاحتلہ شہادت ایدر .
برذاک ایکی کلامی پیندہ تفاوت بولنچی ایکی ذاک سوزلری
آرہ سندہدہ بولنہ جئی بالطبع ثابت اولور .

قابلیات مختلفہ اوزرہ یارادلش اولان انسانلردن هر برینک
طرز افادہ سی بشقہ درلودر . هله افادات شفاهیہدہ بو اختلاف
نظر دقتہ اوقدر الوان رقیقہ عرض ایدرکہ عقلارہ حیرت ویرر .
حتی برمتکلم فصیحک سوبلدیکی سوزی دیگر متکلم فصیح عییلہ
سویلسہ فصاحتلرخی مساوی درجدهدہ عد اتمک امکان یوقدر
دینیلہ بیلر .

اوزاغہ کیمک نہ حاجت ! مثلاً صغیحہ ازربلدیکر برنشیدہ .
نک ایچکردن براق اقدی طرفندن نہ صورتلرلہ انشاد او-
لندینغہ دقت ایسہ کر بو بدیعہ نک لطیف بر نمونہ سنی کورہ .
بیایرسکر .

— بلاغت —

«بلاغت» ایلہ کلہ متصف اولماز . «کلمہ بلغہ» دینلر . یالکر
کلام ایلہ متکلم متصف اولور . کلام بلغ — متکلم بلغ» دینیلر .
کلامدہ بلاغت — فصیح اولقلہ برابر مقتضای حالہ مطابق
بولنسیلہ تحقق ایدر .

(مست نازم کیم بیوتدی بویه بی پروا سنی)

دیه عاشق ایچون هچ اولمازسه:

(کیم بتشدردی بو کونه سرودن بالاسنی)

دیمک اقتضا ایدر. حال بوکه او بی چاره - شاعر اولمدینی جهته

- مقامه مناسب بر سوز بوله بوبده جواباً «سنی کیدی سنی»!

دیه چک اولورسه شاعره خاتم قهقهه بدن بایلق درجه لرینه گلزمی؟

بو قهقهه ده پک بلیغانه اولمازمی؟

--->>> 70 <<<---

متکلمده بلاغت - کلام بلیغ ایله افاده مرام ایتمک ملکه سنی

حائر بولغسیله تحقق ایدر.

ینه «ملکه» تعیرندن آکلاشیلان «رسوخ» ایله متصف اولمیان

متکلمه - بعضاً بلاغته تکلم ایده بیلمسه ده - فنا «بلیغ» اطلاقی

اولماز.

کرک کلامده، کرک متکلمده تجلی ایده چک بلاغته درجانی

دخی متفاوت اولور.

بالاده کی افادندن آکلاشیله جنی اوزره بلاغته اتصاف فضا-

حتله ده اتصافی ایجاب ایتدی کی حلاله فصاحتله اتصاف بلاغته ده

اتصافی ایجاب ایتدی کندن فصاحتیمز بلاغت اوله مازسه ده بلاغتیمز

فصاحت اوله بیایر. بنسأ علیه «بلیغ» ایله «فصیح» بیننده عموم

وخصوص مطلق بولور. هر بلیغ فصیحدر. هر فصیح بلیغ دکلددر.

==|||==|||==

سروریک بعض آثار منتهیه سی:

بیئلر

§ نخل نازم بیله م طوغریسنی هانکیسی راست

سروه کزندی بحیم قدیکی عربان بانه

§ بو وادیلرده طبع پروانه ایلدی خنده

خرامانی زانان کبک خوشترقاری کولدردی [*]

§ تندقدرت نردن اولسون نعمت جان شکرینه

بیگ دیلم اولسه یشتیز بردیلم نان شکرینه

§ درونک تیره ایلر دود غفلت بزم علیده

صاقن فانوس وش دورایمه هر شمع مرام اوزره

§ غزان ایتدی سروری ینه کندی تنظیر

آدنه بلده سنک حیف سخندانه لرینه

§ اوروب وحدندن ای شیخ مراقبدم آچلازمین

بورندک خرقریه آغندکی حکم آچلازمین

[*] «تقلید زان کبک خرامانی کولدریر»

«شیخ الاسلام بیجی»

«مقتضای حال» - که «مقتضای مقام» عنوانیده یاد اولنه.

بیایر - اصل مقصودی افاده ایچون سولنیلن سوزده اعتبار

ایدیلان برخصوصیتدن عبارتدر. بوخصوصیتک اعتبارنی داعی

اولان شی ایسه حال ویا مقامدر.

حال ایله مقام بیننده فرق وار ایسه ده اعتباریدر. حال،

زمان ورود کلام - مقام، مکان ورود کلام اولقی اوزره تصور

اولنور.

هر حالک برمقتضای وارد. مثلاً «اظهار بلاغت» برحالددر.

آدک «مقتضای توبخ اوله بیایر. ایشته «خصوصیت» دینیلن شی

بودر.

مشهور «حافظه» «البیان والتبیین» ده ایراد ایلدی کی فقره

آتییه بو باده برمال اولور:

برسی «خالد بن صفوان» ه دیدی که:

«سز هر نه زمان رفقا کرله مشاعره به باشلاسه کر بنم اویقوم

کلیور. اویوقلامغه باشلا یوروم. نیچون؟»

خالد شو جوابی وردی:

«انسان شکنده حیوان اولدینگ ایچون!»

دینیه بیایر که: «بلاغت» سوزی فصاحتله ایجابنه کوره

سولیبشدر. حافظ شیرازینک:

(باخرابات نشینان زکرامات ملافی)

(هر سخن وقتی وهر نکته مکانی دارد)

بیست بلیغی بر معرف بلاغت اولقی اوزره تلقی ایدلکه شایاندر.

آشایکی فقره دخی بر نمونه بلاغت عد اوله بیایر.

§ ایکی مغنی بر آهنگه دائر نزاع ایدیورلر مش. هر بری

دیگرینه «سن بکا قولاق ویرا» دیورمش. خانه صاحی بونلرک

نزاعسندن یزار اوله رق دیمش که: «افندیلر! ایکیکرده بکا قولاق

ویرکر!»

§ یاهو که شاعرلردن بری حجه کیدر. عودتنده «مولانا

جایی» ایله کوریشور. لاقیردی آره سنده درکه: «دیوانمی برابر

کوتورمش ایدم. تبرکا حیراسوده طوقدردم.» جایی بیورر که:

«کاشکی مزمن قویوسنه طالیده بیدیکر!»

— ۷۷ —

سوزک درجات بلاغتی مقتضای حاله مطابقتک درجاییه

متناسب اولور. بو درجه لر «نظم - نثر» بندنده ایما اولندینی

اوزره «ذوق سلیم» تعیین ایدر.

مدار بلاغت مقتضای حاله مطابقتدر. آدن محروم اولان

سوزده - فصاحت بولنسه بیله - بلاغت بولماز.

مثلاً نوره - بر شاعره کنج عاشقنه آشنای مکلمه ده: